

Nierówności dochodowe i majątkowe w Europie – fakty, przyczyny, konsekwencje

1. Fakty o nierównościach dochodowych i majątkowych w Europie

Zagadnienie nierówności ekonomicznych stało się w ostatnich latach jednym z najważniejszych problemów społeczno-gospodarczych, szeroko dyskutowanym w kręgach akademickich, publicystycznych i politycznych. Jednym z powodów, dla których temat nierówności ekonomicznych stał się tak eksponowany, jest fakt znaczącego wzrostu nierówności dochodowych w wielu wysoko rozwiniętych krajach OECD (w tym wielu krajach europejskich) w okresie od początku lat 80. XX w. W okresie między rokiem 1985 a 2012 średni współczynnik Giniego dla dochodów do dyspozycji w 9 krajach Unii Europejskiej, dla których istnieją dane dla tak długiego okresu, wzrósł z 0,261 do 0,296, czyli o 13% (Salverda 2015). Dla porównania w tym samym okresie współczynnik Giniego dla Stanów Zjednoczonych wzrósł z 0,340 do 0,389, czyli o 14%. Wzrost nierówności dochodowych zaobserwowany został nie tylko w krajach prowadzących liberalną politykę gospodarczą, ale także w krajach zwykle postrzeganych jako bardziej egalitarne: Niemcy (wzrost współczynnika Giniego w okresie od połowy lat 80. XX w. do dziś o 17%), Dania (wzrost o 14,5%), Szwecja (wzrost o 30,5%)¹. Tradycyjne źródła danych o nierównościach dochodowych wskazują, że w Polsce nierówności dochodowe w okresie po 1989 roku wzrosły o około 20-25% (Brzeziński 2017). Z drugiej strony nierówności dochodowe nie wzrosły m.in. w Belgii i wzrosły w stopniu niewielkim lub umiarkowanym we Francji i Hiszpanii.

Podane wyżej oszacowania wzrostu nierówności dochodowych oparte są na danych pochodzących z badań ankietowych gospodarstw domowych. Oszacowania te zaniżają faktycznie

¹ Obliczenia na podstawie *OECD Income Distribution Database*, <http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm>.

występujący poziom nierówności – nie uwzględniają w poprawy sposób najwyższych dochodów, dochodów kapitałowych itd.² Inne źródła danych niż ankietowe (zeznania podatkowe, rachunki narodowe) sugerują, że nierówności w Europie, w tym w Polsce, są znacznie wyższe, niż pokazują to dane ankietowe. Oszacowania oparte na danych z zeznań podatkowych dla krajów europejskich pokazują, że udział 10% osób osiągających najwyższe dochody w całkowitym dochodzie społeczeństw wzrósł o około 16% w okresie ostatnich 3 dekad (Salverda 2015). W przypadku Polski udział 1% osób osiągających najwyższe dochody w całkowitym dochodzie Polaków wzrósł o ponad 50% w okresie po 1989 roku (Bukowski i Novokmet 2017).³ Wstępne szacunki, które wykorzystują dane z rachunków narodowych w celu skorygowania niewystarczającej reprezentatywności osób bogatych oraz niedoszacowania dochodów kapitałowych w danych ankietowych pokazują, że faktyczna wartość współczynnika Giniego dla Polski może wynosić aż 0,55 (w porównaniu do wartości 0,32, która wynika z danych ankietowych) (Goda i Sanchez 2017). Tak wysoki poziom nierówności dochodowej oznaczałby, że Polska jest drugim najbardziej nierównym krajem w Europie (po Rosji), a faktyczna wartość współczynnika Giniego jest wyższa, niż w Stanach Zjednoczonych (0,51). Należy podkreślić, że przytoczone wyżej oszacowania oparte na rachunkach narodowych mają charakter wstępny i mogą nie być dokładne. Niemniej wydaje się pewne, że oszacowania miar nierówności dochodowej oparte wyłącznie na danych ankietowych znacząco zaniżają faktyczne wielkości.

Nierówności majątkowe w Europie są dużo bardziej zróżnicowane pomiędzy krajami niż nierówności dochodowe. Na przykład w Niemczech lub Austrii w ostatnich latach współczynnik Giniego dla majątku netto (suma wartości aktywów rzeczowych i finansowych minus wartość kredytów i pożyczek gospodarstwa domowego) wynosi około 0,75, podczas gdy w Grecji, Słowacji czy Polsce przyjmuje on wartości z przedziału 0,45-0,58 (HFCN 2016, NBP 2015).⁴ W większości krajów europejskich nierówności majątkowe raczej rosną w czasie, ale w znacznie wolniejszym tempie niż nierówności dochodowe (Salverda 2015). Niewysokie nierówności majątkowe w Polsce i w wielu innych krajach naszego regionu wynikają m.in. z faktu, iż procesy międzypokoleniowej akumulacji i dziedziczenia majątków były w tych krajach wstrzymane w okresie socjalizmu po II wojnie światowej.

² Wynika to głównie z faktu, że osoby osiągające najwyższe dochody częściej odmawiają udziału w badaniach ankietowych lub bardziej zaniżają wysokość swoich dochodów deklarowanych w ankietach.

³ Należy pamiętać, że oszacowania nierówności oparte na danych ankietowych dotyczą zwykle dochodów netto do dyspozycji (po opodatkowaniu podatkiem od dochodów osobistych), a oszacowania oparte na danych podatkowych dotyczą dochodów brutto (przed opodatkowaniem).

⁴ Jeszcze wyższe nierówności majątkowe istnieją w Szwecji i USA (współczynnik Giniego dla tych krajów przyjmuje zwykle wartości z przedziału 0,8-0,9

2. Przyczyny wzrostu nierówności

Literatura naukowa wskazała w ostatnim czasie wiele możliwych przyczyn wzrostu nierówności dochodowych w krajach wysoko rozwiniętych (w tym europejskich). Badania poświęcone przyczynom wzrostu nierówności są niezwykle z kilku powodów. Po pierwsze, dane ankietowe o nierównościach dochodowych są często umiarkowanej lub niskiej jakości, zwłaszcza w przypadku krajów rozwijających się lub post-socjalistycznych. Po drugie, zwykle dysponujemy relatywnie krótkimi szeregami czasowymi dotyczącymi nierówności, które sięgają najczęściej maksymalnie lat 70. XX w. Po trzecie, w badaniach ekonometrycznych trudno jest wyodrębnić przyczynowy wpływ poszczególnych czynników, które mogą być determinantami zmian nierówności. Wreszcie po czwarte, wiele z czynników które wpływają na zmiany nierówności trudno precyzyjnie zmierzyć (np. postęp technologiczny, zmiany kulturowe).

Najważniejszymi przyczynami wzrostu nierówności w Europie, które podaje najnowsza literatura naukowa są:

- 1) globalizacja (otwarcie się krajów rozwiniętych na wymianę handlową z krajami rozwijającymi się);
- 2) postęp technologiczny (wzrost premii płacowej dla wysoko produktywnych pracowników, spadek popytu na niskowykwalifikowaną siłę roboczą, polaryzacja na rynku pracy);
- 3) deregulacja sektora finansowego (wzrost wynagrodzeń dla dobrze zarabiających pracowników sektora oraz wyższe zwroty z kapitału lokowanego w tym sektorze);
- 4) erozja instytucji rynku pracy (spadek uzwiązkowienia, wzrost popularności niestandardowych form zatrudnienia);
- 5) osłabienie progresywności systemów podatkowo-transferowych.

Pierwszym z wymienionych powyżej determinantów wzrostu nierówności dochodowych w krajach europejskich jest globalizacja. W szczególności zgodnie z teorią Heckschera-Ohlina i twierdzeniem Stolpera-Samuelsona intensyfikacja handlu zagranicznego prowadzi do spadku popytu na pracowników nisko wykwalifikowanych w krajach wysokorozwiniętych oraz do wzrostu popytu na pracowników wysoko wykwalifikowanych w tych krajach. Ceteris paribus zwiększa to zatem nierówności płacowe i dochodowe w tych krajach⁵. Hipotezę tę przetestowali ostatnio m.in. Roser i Cuaresma (2016), wykorzystując dane dla 32 krajów OECD (głównie europejskich) w okresie ostatnich 4 dekad. Zaletą tej pracy jest fakt relatywnie precyzyjnej operacjonalizacji zmiennej „globalizacja”, która zdefiniowana została jako to import i eksport

⁵ Z drugiej strony globalizacja może podnosić płace pracowników niskowykwalifikowanych w krajach mniej rozwiniętych i zmniejszać nierówności pomiędzy krajami na świecie.

z/do krajów rozwijających się (z wyłączeniem krajów naftowych) jako % PKB. Rezultaty omawianego artykułu wskazują, że wzrost importu z nie-naftowych krajów rozwijających się o jedno odchylenie standardowe podnosi indeks Giniego w krajach bogatych o 25% jego odchylenia standardowego (efekty występuje zwłaszcza od lat 90. XX).⁶

Rola postępu technologicznego we wzroście nierówności dochodowych jest, między innymi, związana z komputeryzacją i automatyzacją, która może podnosić popyt na najbardziej wykwalifikowaną pracę silniej niż na nisko wykwalifikowaną i niewykwalifikowaną. Podnosi to premię płacową dla kwalifikacji i wykształcenia, o ile podaż pracowników wykwalifikowanych nie rośnie wystarczająco szybko. W praktyce OECD (2011) szacuje, że postęp technologiczny odpowiada za około 1/3 wzrostu nierówności płacowych w krajach OECD w ostatnich 25 latach.

Deregulacja sektora finansowego w krajach wysoko rozwiniętych mogła wpłynąć na wzrost nierówności dochodowych poprzez wzrost wynagrodzeń dla wysoko wynagradzanych finansistów oraz wyższe zwroty z kapitału lokowanego w tym sektorze dla inwestujących gospodarstw domowych (zwykle i tak już o wyższych niż średnie dochody). Tanndal i Waldenström (2017) pokazują, że deregulacja sektora finansowego w Wielkiej Brytanii w roku 1986 doprowadziła do wzrostu nierówności dochodowych o 20%. Głównym czynnikiem odpowiedzialnym za ten wzrost było gwałtowne powiększenie płac wśród pracowników sektora finansowego. Inne czynniki związane z rozwojem rynków finansowych doprowadziły do wzrostu nierówności dochodowych również w krajach Europy kontynentalnej (Chancel i in. 2017).

Erozja instytucji rynku pracy w wielu krajach europejskich przejawiała się w spadku uzwiązkowienia, wzroście popularności niestandardowych form zatrudnienia, spadku płacy minimalnej w stosunku do medianowych płac, itd. Czynniki te sprzyjały wzrostowi dysproporcji płacowych i dochodowych (Chancel i in. 2017, Huber i in. 2017), choć trudno dokładnie określić jak dużą odegrały one rolę we wzroście nierówności dochodowych w porównaniu do innych czynników.

Wreszcie, ostatnim czynnikiem wpływającym na wzrost nierówności dochodowych w krajach europejskich była polityka podatkowo-transferowa. W ostatnich trzech dekadach w wielu krajach europejskich krańcowe stopy opodatkowania dla dochodów osobistych zostały obniżone. W wielu krajach zmiany te były rekompensowane poprzez wzrost transferów społecznych, ale z reguły ogólna redystrybucyjność systemów podatkowo-świadczeniowych rosła

⁶ Ravallion (2017) wskazuje jednak, że związek między globalizacją a wzrostem nierówności w krajach rozwiniętych nie jest oczywisty.

wolniej niż nierówności w dochodach rynkowych (przed opodatkowaniem i transferami społecznymi). W efekcie redystrybucja poprzez podatki i transfery miała przeciętnie w ostatnich dwóch dekadach coraz mniejszy wpływ na nierówności dochodowe (Chancel i in. 2017, Huber i in. 2017).

3. Społeczno-ekonomiczne konsekwencje wzrostu nierówności dochodowych

Teorie ekonomiczne nie dają jasnych implikacji co do skutków nierówności ekonomicznych dla wzrostu gospodarczego czy innych zjawisk społeczno-ekonomicznych. Podobnie jak badania dotyczące determinantów wzrostu nierówności, również badania empiryczne nad konsekwencjami wzrostu nierówności są pełne trudności metodologicznych. Trudności te wynikają z niejednoznaczności predykcji teoretycznych, niedokładności istniejących oszacowań poziomów nierówności, problemów z ekonometrycznym stwierdzeniem przyczynowości i rozróżnieniem pomiędzy krótko- a długookresowymi skutkami nierówności, itd.

Najważniejszym potencjalnym ekonomicznym kosztem wysokich i rosnących nierówności jest osłabienie tempa wzrostu gospodarczego. Relacji pomiędzy nierówności a wzrostem poświęcono w ostatnich latach kilkadziesiąt prac. Niestety literatura ta nie daje jednoznacznych rezultatów – niektóre badania pokazują pozytywny wpływ nierówności na wzrost gospodarczy, inne – negatywny, a jeszcze inne – brak wpływu. Niemniej w ostatnich latach przewagę zaczyna zyskiwać pogląd, że badania wskazujące na negatywny wpływ nierówności dochodowej na wzrost gospodarczy są bardziej wiarygodne (Bourguignon 2015, 2017). Oznacza to, że nadmierna nierówność dochodowa (i majątkowa) zapewne obniża wzrost gospodarczy i efektywność gospodarowania. Istniejące badania są jednak na tyle nieprecyzyjne, że nie pozwalają odpowiedzieć na pytanie co dokładnie oznacza „nadmierna” nierówność i jak duży jest koszt nierówności w kategoriach obniżonego wzrostu i efektywności. Negatywny wpływ nierówności na wzrost i efektywność gospodarowania może odbywać się poprzez: 1) ograniczanie dostępu biedniejszej części populacji do edukacji, kredytu, dobrze płatnej pracy czy utrudnienia w potencjalnie społecznie bardzo korzystnej działalności biznesowej; 2) zmniejszanie zagregowanego popytu ze względu na fakt, że bogaci mają mniejszą skłonność do konsumpcji, niż biedni czy klasa średnia; 3) doprowadzenie w dłuższym okresie do zwiększonej i nieefektywnej redystrybucji, która może wprowadzić zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki.

Niedawne badanie empiryczne przeprowadzone przez pracowników MFW (Ostry i in. 2014), które w innowacyjny sposób wprowadza redystrybucje do modelowania wpływu nierówności na wzrost gospodarczy, pokazało, że spadek indeksu Giniego o 1 punkt procentowy

prowodzi średnio do skumulowanego wzrostu o 0,8 pkt. procentowego w następnych 5 latach. Jednocześnie wyniki badania sugerują, że redystrybucja nie obniża w sposób istotny statystycznie wzrostu gospodarczego. Z kolei niedawne badanie dla Niemiec pokazało, że gdyby nierówności dochodowe w tym kraju w okresie 1991-2015 nie wzrosły (współczynnik Giniego zwiększył się z 0,25 do 0,29), to stopa wzrostu gospodarczego wyniosłaby średnio 1,37% rocznie (a nie 1,3% jak w rzeczywistości). Skumulowany wzrost po 25 latach byłby większy o ok. 2 punkty procentowe. Jak zauważa Bourguignon (2017), wyniki te należy traktować ostrożnie, jako że błąd pomiaru nierówności ma w tego typu badaniach niewątpliwie niebagatelne znaczenie. Ponadto, badania te nie są w stanie pokazać, że znaleziony związek empiryczny między nierównością a wzrostem nie wynika z pominięcia nieuwzględnionego w modelu czynnika, który jest determinantem nierówności, a poprzez to wpływa również na wzrost gospodarczy. Z tych powodów, empiryczne wyniki sugerujące istnienie negatywnego związku między nierównością a wzrostem nie muszą prowadzić automatycznie do postulatu zwiększonej redystrybucji.

Nauki społeczne w ostatnich dekadach dostarczyły również sporej ilości badań empirycznych wskazujących na potencjalne koszty nierówności w wielu różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego i politycznego. Niektóre badania pokazują, że nierówność dochodowa wpływa negatywnie na szczęście i zadowolenie z życia (Gruen i Klasen 2013), choć inne wskazują, że nie ma związku między tymi zmiennymi, zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych (Kelley i Evans 2017). Istnieje również szereg badań wskazujących na negatywny przyczynowy wpływ nierówności dochodowej na zdrowie (zob. np. Pickett i Wilkinson 2015), choć i te wyniki są kontestowane. Wysoka nierówność jest również skorelowana z niską mobilnością międzypokoleniową, co oznacza małe szanse na awans ekonomiczny dzieci pochodzących z biednych rodzin (Corak 2013). Wiele badań pokazuje, że nierówność dochodowa jest pozytywnie skorelowana z przestępczością, zwłaszcza skierowaną przeciwko mieniu (Gutierrez Rufrancos i in. 2013). Z kolei zwiększona przestępczość wpływa negatywnie na kapitał społeczny, w tym zaufanie, co może być kosztowne z punktu widzenia wzrostu gospodarczego i rozwoju. Nierówność dochodowa jest również związana z mniejszą partycypacją obywatelską (udział w stowarzyszeniach, organizacjach) (Lancee i Van de Werfhorst 2012) oraz z mniejszym poparciem dla demokracji (Krieckhaus i in. 2013).

W odniesieniu do Polski, dotychczasowe badania wskazują na pewne możliwe efekty nierówności w sferze społecznej i politycznej. Rosnąca nierówność dochodowa w Polsce jest skorelowana ze spadkiem zaufania do instytucji politycznych, spadkiem frekwencji wyborczej i dramatycznie spadającym poziomem uzwiązkowania (Letki i in. 2014). W okresie po 1989 roku rosła również wyraźnie akceptacja dla tezy, że nierówności dochodowe w Polsce są zbyt

wysokie i akceptacja dla redystrybucyjnej roli państwa. Rosnąca nierówność dochodowa w Polsce może być związana ze wzrostem rozczarowania w stosunku do stanu polskiej gospodarki i jej reformowania, jak również z rosnącym przekonaniem, że wysokie dochody są niezasłużone i związane z korupcją (Grosfeld i Senik 2010). Innymi słowy, wzrost nierówności dochodowych może podważać legitymizację systemu społeczno-gospodarczego w Polsce.

Jak wspomniano we wstępie do niniejszej części artykułu, empiryczne badanie skutków nierówności ekonomicznych jest metodologicznie bardzo trudne. Wskazane tutaj możliwe konsekwencje nadmiernych nierówności mają zwykle charakter niepewny, a siła związku między nierównością a danym skutkiem jest często oszacowana nieprecyzyjnie. Niemniej zgromadzone dotychczas świadectwo sugeruje, że nierówności ekonomiczne mogą mieć wielorakie negatywne konsekwencje gospodarcze, społeczne i polityczne. Wydaje się, że waga zgromadzonych dowodów empirycznych jest na tyle duża, że pozwala na odrzucenie często zakładanego, m.in. w polskim dyskursie publicznym, stanowiska, że nierówności ekonomiczne są korzystne ekonomicznie.

4. Podsumowanie

W ostatnich latach wiedza empiryczna na temat nierówności ekonomicznych rozwija się niesłychanie szybko. Dokonujący się postęp ujawnia jednocześnie, że dotychczasowa wiedza (fakty o poziomie i zmianach nierówności, związki między nierównością a wzrostem i innymi zmiennymi) była niezwykle niedoskonała. Istniejące dotąd oszacowania miar nierówności dochodowych oparte na danych ankietowych są obecnie silnie korygowane na podstawie danych z zeznań podatkowych i rachunków narodowych. W przypadku niektórych krajów (np. Polski) może to skutkować znaczącą rewizją wiedzy na temat wzrostu nierówności dochodowych w ostatnich dekadach.

W wielu krajach europejskich nierówności dochodowe w ostatnich trzech dekadach wzrosły wyraźnie (średnio w Europie współczynnik Giniego wzrósł o 13%), ale są również kraje, gdzie wzrost ten był relatywnie niewielki lub pomijalny (np. Belgia, Francja). Oznacza to prawdopodobnie zatem, że wzrost nierówności dochodowych nie jest nieunikniony, ale wynika ze splotu oddziaływania procesów gospodarczych takich jak globalizacja czy postęp technologiczny i reakcji polityki gospodarczej, która może łagodzić dysproporcje tworzone przez siły rynkowe.

Wydaje się, że wysoki poziom i rosnący trend nierówności ekonomicznych w wielu krajach rozwiniętych (w tym europejskich) staje się obecnie jednym z kilku najważniejszych

problemów współczesnego świata. Jego znaczenie może okazać się jeszcze większe, jeżeli tempo wzrostu gospodarczego w krajach wysoko rozwiniętych znacząco się obniży. Faktem jest, że w ostatnich dekadach obserwowane tempo wzrostu gospodarczego w świecie zachodnim maleje, co może być związane z osłabieniem tempa postępu technologicznego. W świecie niskiego lub zerowego wzrostu gospodarczego istniejące dysproporcje dochodowe i majątkowe będą dla dużej części społeczeństw krajów rozwiniętych trudniejsze do zaakceptowania, niż w warunkach odczuwalnego wzrostu gospodarczego. W takiej sytuacji, jak pokazuje Piketty (2014), wysokie nierówności majątkowe przekładałyby się na rosnące nierówności dochodowe, co w dalszej kolejności może prowadzić do wzrostu napięć i konfliktów społecznych oraz politycznych.

Literatura

- Albig, H., Clemens, M., Fichtner, F., Gebauer, S., Junker, S., & Kholodilin, K. (2017). How rising income inequality influenced economic growth in Germany. *DIW Economic Bulletin*, 7(10), 113-121.
- Bourguignon, F. (2015). *Revisiting the Debate on Inequality and Economic Development*. *Revue d'économie politique*, 125(5), 633-663.
- Bourguignon, F. (2017). *World changes in inequality: an overview of facts, causes, consequences and policies* (BIS Working Paper No. 654). Bank for International Settlements.
- Brzeziński, M. (2017). *Czy Polska jest krajem dużych nierówności ekonomicznych?* Instytut Badań Strukturalnych, Policy Paper, <http://ibs.org.pl/publications/czy-polska-jest-krajem-duzych-nerownosci-ekonomicznych/>.
- Bukowski, P., Novokmet, F. (2017). *Top incomes in Poland: from the 1890s until today*. Mimeo.
- Chancel, L., Hough, A., & Voituriez, T. (2017). *Reducing inequalities within countries: converting the global debate into action*. Institut du développement durable et des relations internationales, IDDRI Studies 01/2017.
- Corak, M. (2013). "Income Inequality, Equality of Opportunity and Intergenerational Mobility," *Journal of Economic Perspectives* 27 (3): 79-102.
- Goda, T., Sanchez, S. (2017). *Market and disposable top income shares adjusted by national accounts data*, Post Keynesian Economics Study Group Working Paper 1711.

- Grosfeld, I., Senik, C. (2010). *The Emerging Aversion to Inequality*. "Economics of Transition", Vol. 18, No. 1, s. 1–26.
- Gruen, C., Klasen, S. (2013). Income, inequality, and subjective well-being: an international and intertemporal perspective using panel data. *Jahrbuch für Wirtschaftsgeschichte/Economic History Yearbook*, 54(1), 15-35.
- Gutierrez Rufrancos, H., Power, M., Pickett, K. E., & Wilkinson, R. (2013). Income inequality and crime: a review and explanation of the time-series evidence. *Sociology and criminology*, 1(1), e103-e103.
- Household Finance and Consumption Network (HFCN) (2016). *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey – Results from the Second Wave*. ECB Statistics Paper no. 18.
- Huber, E., Huo, J., Stephens, J. D. (2017). Power, policy, and top income shares. *Socio-Economic Review*. DOI: 10.1093/ser/mwx027.
- Kelley, J., Evans, M. D. R. (2017). Societal Inequality and individual subjective well-being: Results from 68 societies and over 200,000 individuals, 1981–2008. *Social Science Research*, 62, 1-23.
- Krieckhaus, J., Son, B., Bellinger, N. M., & Wells, J. M. (2013). Economic inequality and democratic support. *The Journal of Politics*, 76(1), 139-151.
- Lancee, B., Van de Werfhorst, H. G. (2012). Income inequality and participation: A comparison of 24 European countries. *Social Science Research*, 41(5), 1166-1178.
- Letki, N., Brzeziński, M., Jancewicz, B. (2014). *The Rise of Inequalities in Poland and Their Impacts: When Politicians Don't Care but Citizens Do*, w: *Changing Inequalities and Their Societal Impacts in Rich Countries: Thirty Countries' Experiences*, B. Nolan, W. Salverda, D. Checchi, I. Marx, A. McKnight, I.G. Tóthi, H.G. van de Werfhorst (red.), Oxford: Oxford University Press, s. 488–513.
- NBP (2015). *Zasobność gospodarstw domowych w Polsce Raport z badania pilotażowego 2014 r.* Warszawa: Departament Stabilności Finansowej.
- OECD (2011). *Divided we Stand. Why Inequality Keeps Rising*. OECD Press.
- Ostry, J. A. Berg, and C. Tsangarides. (2014) Redistribution, inequality, and growth. IMF Staff Discussion Note 14/02.
- Pickett, K. E., Wilkinson, R. G. (2015). Income inequality and health: a causal review. *Social Science & Medicine*, 128, 316-326.
- Piketty T. (2014). *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge, Ma., Harvard University Press.

- Ravallion, M. (2017). "Inequality and globalization: A review essay," Working Papers 435, ECINEQ, Society for the Study of Economic Inequality.
- Roser, M., & Cuaresma, J. C. (2016). Why is income inequality increasing in the developed world?. *Review of Income and Wealth*, 62(1), 1-27.
- Salverda, W. (2015). EU policy making and growing inequalities (No. 008). Directorate General Economic and Financial Affairs (DG ECFIN), European Commission.
- Tanndal, J., Waldenström, D. (2017). Does financial deregulation boost top incomes? Evidence from the big bang. *Economica*, DOI: 10.1111/ecca.12247.